

AZ "ALTERA PARS"

Az "altera pars" a TMT t. olvasóközönsége, amelynek meghallgatása — a belőle ki-kilépő szakemberek reflexióinak közzététele formájában — elemi kötelességünk. A lapban, elég ha a Mici-Mackó-sorozatra emlékeztetünk, korábban is folytak szakmai gondolkodásunkat fejlesztő és tettekre serkentő viták és eszmecserék. Az új rovat indítása mindenekelőtt e hagyomány erősítésére, tudatosítására buzdít. Ezenkívül még egy célja van: a lap szerkesztői és szerzői munkájukat általa szeretnék szakmai ellenőrzés alá helyezni. Vajha sok számunkban kellene kitenni ezt a rovatcímet!

F. T.

SOK VAGY KEVÉS?

Kiegészítő tájékoztatás az AGRIS-ről

Billédi Ferencné

Agroinform

Az AGRIS (International Information System for Agricultural Science and Technology = Nemzetközi Mezőgazdasági Tudományos Műszaki Információs Rendszer) felépítését, működését, valamint néhány nemzeti és regionális tagközpontjának tevékenységét bemutató, illetve értékelő cikk jelent meg e lap f. évi 2–3. számában *Herpay Balázs* tollából.*

Az AGRIS szervezeti felépítéséhez és a tagközpontok tevékenységéhez ehelyütt nem kívánok megjegyzéseket fűzni, bár további érdekességekkel szolgálni róluk is lehetne. De a rendszer működésével, értékelésével kapcsolatosan a cikk néhány olyan pontatlan, illetve hiányos megállapítást tesz, amit az olvasók helyesebb tájékoztatása érdekében mindenképpen kiegészítendőnek és/vagy korrigálandónak tartok. A hivatkozott cikk pontatlanságai elsősorban arra vezethetők vissza, hogy a rendszer egy korábbi szakaszára, kiépítésének korai stádiumára vonatkozó információkat közölnek maiaként.

* A nemzetközi együttműködés, valamint a különböző információs rendszerek és szolgáltatások hasznosításának néhány kérdése a mezőgazdaság szakmai tájékoztatásában. = TMT. 27. évf. 2–3. sz. 1980. p. 69–75.

1971, az AGRIS létrehozásának felerősülése, illetve a működés megkezdése, másként szólva: a kísérleti működés szakaszának vége óta 1978-ig viszonylag rövid idő telt el. A rendszer ezalatt a saját adattárának mennyiségi növelése és az inputot szolgáltató tagországok számának bővítése révén alakította ki adattárolásának és szolgáltatásainak formáit, érte el javításukat. Magának az alapkoncepciónak, azaz egy világméretű mezőgazdasági szakirodalmi adattárnak a megvalósítása másként nem is képzelhető el, mint permanens, azon belül fokozatos fejlesztéssel. Előnyeit és hiányosságait ezért napjainkra elért állapotával, az eddigi fejlődéséből valószínűsíthető tendenciákkal szoros összefüggésben ítélni csak meg. Nevezetesen azt kell szemügyre vennünk, hogy koncepciójából eddig mit sikerült megvalósítani, és milyen fejlődési kilátásai vannak a jövőre nézve.

Az adattár fejlődése

Az AGRIS I. (továbbiakban csak AGRIS, mivel a II. szintről most nem

kívánok szólni)* adattára a következőképpen növekedett:

A beérkezett input-dokumentumok száma

1975-ben	48 500
1976-ban	77 000
1977-ben	98 000
1978-ban	132 000
1979-ben	113 000

A növekedés üteme igen számottevő. Az 1979. évi csökkenés oka: az USA, számítógéprendszerének változásai miatt kevesebb inputot juttatott el az AGRIS-ba. Az elmaradt adatok pótlásáról azonban 1980-ban gondoskodni fog, sőt már meg is kezdte a törlesztést. A Szovjetunió szolgáltatta input 1979-ben kétszerese volt a kezdetben szolgáltatottnak, (1290 helyett 2476). Ez azért vált lehetővé, mert időközben mezőgazdasági információs rendszerét

* Az AGRIS felépítése az eredeti elképzelés jegyében két szinten (Level I., Level II.) fog kibontakozni. Az első szint eszerint egy világméretű bibliográfiai adattár, amelyből folyamatos és retrospektív tájékoztató szolgáltatások állíthatók elő (nyomtatott és mágnesszalagos formában), a második szint pedig a specializált (témára orientált) szolgáltatások hálózata (pl. halászati témában az ASFIS kialakítása folyik).

kompatibilissá tette az AGRIS-szal, ami várhatóan még tovább növeli inputját.

Az AGRIS már jelenleg is nagy és gyors ütemben növekvő rendszer. Ennek ellenére egyelőre a gyűjtőterülethez tartozó dokumentumoknak kb. 50%-át tudja csak inputként beszerezni. Figyelembe véve fejlődési ütemét, valamint a további fejlesztésre vonatkozó erőfeszítéseit, előreláthatólag 1982-ben éri majd el az évi 250 000 dokumentum-inputot, tehát az eredeti és az optimális igénykielégítést lehetővé tevő célját.

Az inputot szolgáltató tagközpontok száma 83-ra emelkedett, ebből 76 a nemzeti, 7 a regionális központ vagy az egyéb nemzetközi szervezet. Az input országok szerinti százalékos megoszlása az alábbi:

Ország	1978 %	1979 %
USA	36,7	16,6
NSZK	9,1	11,4
Egyesült Királyság	7,8	6,9
Japán	5,5	8,1
Olaszország	4,0	4,5
Franciaország	2,4	7,8
India	2,2	3,0
Hollandia	1,9	2,8
Ausztrália	1,7	2,4
Dánia	1,6	1,5
Brazília	1,5	0,8
Szovjetunió	1,0	2,4
Thaiföld	0,4	2,3
Többiek	24,2	29,5

Érdekes képet mutat az input-dokumentumok nyelvek szerinti megoszlása is:

Nyelv	1978 %	1979 %
Angol	65,7	48,8
Német	7,1	6,8
Spanyol	6,5	11,3
Francia	4,6	10,1
Japán	4,0	6,0
Olasz	3,9	4,3
Portugál	1,5	—
Orosz	1,0	2,4
Thai	—	2,0
Indonéz	—	1,4
Egyéb	5,7	6,9

Az adatbázis jellege

Az AGRIS gyűjtőterületét kialakításakor a FAO funkcióihoz és érdekeltégi területeihez igazodva szabták meg, nevezetesen a következőképpen:

a mezőgazdaság általában
agrár földrajz és mezőgazdaságtörténet
mezőgazdasági oktatás, szaktanácsadás
mezőgazdasági igazgatás
agrárgazdaságtan
növénytermesztés
növényvédelem
erdészet
állattenyésztés
vízgazdálkodás és halászat
mezőgazdasági gépészet, építészet
természeti erőforrások
élelmezés
táplálkozás
környezetszennyezés
segédtudományok.

A meghatározó nagy szakterületek további részletezéséből kiderül, hogy a rendszer az alap- és segédtudományok (pl. növénytan, állattan, biokémia, fiziológia stb.) körében is érdekelt. A tagközpontok ezért nemcsak a szorosan vett mezőgazdasági periodikákat dolgozzák fel, hanem az imént említett tudományok folyóiratait is.

Nyilvánvaló azonban, hogy a klasszikus értelemben vett alap- és segédtudományok köréből a rendszernek szelektálnia kell. Az input mennyiségi növekedése mindenestre a szóban forgó információk arányát sem hagyja a jelenlegi alacsony szinten, bár a teljes lefedést e tekintetben — lévén szó tudományra orientált rendszerről —, továbbra sem lehet kíváncsian kíváncsian hangoztatni. A felhasználók kielégítése közben megfigyelni erről a jövőben sem szabad. Egyébként a korábban említett specializált adattárak létrehozásával a rendszer gyűjtő területe tovább bővül, amiből a tájékoztató intézmények majd az alap- és segédtudományi vonatkozásokban is profitálhatnak.

Az AGRIS eredetileg elhatározott gyűjtési területén nem kíván változtatni. Ezen belül azonban sorra-rendre

megtervezi az egyes szakterületek mennyiségi és mélységi fejlesztését, s ennek eredményeként újabb részterületek információi kerülhetnek és kerülnek be az adattárba (pl. 1977-ben újabb alosztályokat kellett nyitni az AGRIS osztályozási rendszerében, többek között a növénytan [F 05] és az állattan [L 05] számára).

Az adattárban található dokumentumok típusai

Az adattárban jelenleg a folyóirat-cikkek vannak túlsúlyban (73,7%); 23,8% a monográfia. Ezen kívül bekeverülnek az adattárba — és értékes összetevőt képviselnek benne — az ún. nem hagyományos dokumentumok, a szabványok, szabadalmak, tervrajzok, jelentések, atlaszok stb. is. 1979-ben a nem hagyományos dokumentumok mintegy 20 000 tétellel szerepeltek az inputban. A report és a szabadalom egyenként 1,3%-át tette ki az inputnak. Bár a rendszer egyik bevallott törekvése, hogy minél több nem hagyományos dokumentumot dolgozzon fel, ezek aránya az input 30%-át (Herpayné közlése) egyelőre meg se közelíti. A magam részéről ehhez csak annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy a nem hagyományos dokumentumoknak a rendszer szempontjából potenciális mennyiségét tekintve is irreális lenne az ilyen magas arány.

A szolgáltatások és a rendszer használhatósága

Az AGRIS adattárból havonta mágnesszalagos és — AGRINDEX címen — nyomtatott output készül. Az 1979 óta on-line módon is hozzáférhető adattárból retrospektív keresés is végezhető. Az AGROINFORM a hazai felhasználók számára 1979-ben kísérleti jellegű, 1980-tól pedig üzemszerű szelektív információterjesztést vezetett be az AGRIS mágnesszalagjainak felhasználásával. A hazai szolgáltatás BINAR programmal működik (az AGRIS Központ STAIRS programot használ), mégpedig jó eredménnyel.

A jól szerkesztett input-, illetve rekord-formátum kedvező keresési lehetőséget biztosít. A keresőprofil megfelelő kialakítása esetén a dokumentumokat nemcsak a téma, hanem a dokumentum típusa, nyelve, származási helye stb. szerint is ki lehet keresni. Hangsúlyozom ezt azért, mert a hivatkozott cikk „nehézkednek és hosszadalmasnak” minősíti a rendszer használatát, aminek okát „a magas színvonalú és kezdetleges, valamint a területileg (éghajlat, övezet, gazdasági fejlettség stb.) különböző egységekbe tartozó anyagok együttes, megkülönböztetés nélküli közlése”-ben látja. Tapasztalataink ezzel szemben arról győznek meg, hogy a keresés, illetve a szelektálás se nem nehézkes, se nem hosszadalmas – számítógép segítségével természetesen.

Megjegyzem, hogy a témához való közelítést elősegíti a cím közlésében alkalmazott ún. „címgazdagítás” is, amelyet a vonatkozó instrukció alapján az input-szolgáltatónak kötelezően alkalmazniok kell azért, hogy egy-egy dokumentumról a címen túlmenően is minél több jellemző adat álljon rendelkezésre. Az információkeresés – a szelektív információterjesztés és a retrospektív keresés – további javítását segíti majd elő az a *deskriptorsótár*, amelyet AGROVOC néven 1979-ben készítettek el, és ebben az évben fognak kipróbálni.

Valamennyi jeladó szolgáltatás és információs rendszer problémája az ún. *háttér-szolgáltatások kialakítása*, főként a primer dokumentumok másolatának biztosítása. E feladat ellátását segíti elő az AGRIS mellett az AGLINET (*Agricultural Libraries Network*) néven létrehozott hálózat, amelyben nagy mezőgazdasági könyvtárak, pl. a NAL (*National Agricultural Library*), a LMAFF (*Library of Ministry of Agriculture Fisheries and Food*) garantálják az AGRIS-ban regisztrált dokumentumok szabad hozzá-

férhetőségét. Szabadon, de természetesen nem ingyen. A kereskedelmi forgalomba nem került dokumentumok másolatainak előállítása és rendelkezésre bocsátása jelenleg az inputot szolgáltató központok kötelezettsége.

1978 decemberében megvizsgálták, hogy az AGRIS regisztrálta dokumentumokról az AGLINET hálózat révén milyen arányban lehet másolathoz jutni. Ez idő tájt az AGLINET könyvtárak az input 83%-ának eredetijével rendelkeztek. A hiányt megszüntetendő, az AGLINET működésével kapcsolatos konferencián (1980 március, Manila) elhatározták, hogy a *David Lubin Memorial Library* (a FAO könyvtára), mint az AGLINET koordinátora, újabb nagy mezőgazdasági könyvtárak bevonását fogja kezdeményezni a hálózatba. Elsősorban Kanada, Olaszország és a Szovjetunió központi mezőgazdasági könyvtárait, „vetettek szembe” e célból.

Az AGLINET további fejlesztésében kulcsfeladat, hogy *megjavaljon a nem hagyományos dokumentumok másolatainak a szolgáltatása* (bizonyos mértékig már jelenleg is kaphatók a rendszertől másolatok a nem hagyományos dokumentumokról). Ezt vagy azáltal kívánják elérni, hogy fokozzák a dokumentumféleségek beszerzését, vagy azáltal, hogy közvetítésre vállalkoznak a kérő és a dokumentum birtokosa között.

A másolatok ellenértéke Unesco, BLLD stb. kuponokkal egyenlíthető ki. Bár a kuponok használata – elsősorban az anyagi fedezet hiánya miatt – hazai viszonyaink között sok könyvtárnak gondot okoz, de nyilvánvaló, hogy ezek a nehézségek nem állhatják útját egy nemzetközi információs rendszer és adattár hasznosításának, feltéve persze, hogy az adott rendszer szolgáltatásai szükségesek a hazai tájékoztatás minőségi fejlesztéséhez.

Az AGROINFORM az AGRIS/SDI szolgáltatáshoz a felhasználóknak a

másolatszolgáltatást is felajánlja, igénybe véve ehhez az AGLINET hálózatot és az egyéb rendelkezésre álló lehetőségeket. Remélhetőleg a szelektív információterjesztés, a retrospektív keresés és a másolatszolgáltatás terén egyaránt hazai viszonylatban is mindinkább kielégítő eredményt érhetünk el, és az AGRIS fejlődése, amelynek biztató jelei láthatók, hazai információszolgáltatásunkra is jó hatással lesz.

Összegezve az elmondottakat, úgy vélem, hogy az AGRIS már rendelkezésre álló és kilátásban lévő értékeit, előnyeit a hazai információellátásban nem nélkülözhetjük. Az adatbázisban található és folyamatosan gyarapodó szakirodalmi információ nem kevés, sem a szorosabban vett szakterületet, sem a kapcsolódó tudományágakat illetően. Ami pedig a fejlődő és a mezőgazdaságilag más adottságú országok szakirodalmáról betáplált információk – a hivatkozott cikk fogalmazását használva – „hatalmas mennyiség”-t illeti, az semmiképpen sem sok, ha a rendszer hazai igénybevétele közben megfelelő információkereséssel és továbbítással dolgozunk. Eddigi tapasztalataink e tekintetben igencsak kedvezőek.

Irodalom

1. ARIES, Ph.: Le système Agris. Système international d'information pour les sciences de l'agriculture et la technologie agricole. = Quarterly Bulletin of the IAALD, 1971. 1. sz. p. 3–9.
2. Agris introduction. Roma, 1978. Agris Coordinating Centre. 38. p.
3. BROODBENT, K. P.: An „invisible” good. = Ceres, 1978. 5–6. sz. p. 19–23.
4. LANCASTER, F. W. – MARTYN, J.: Assessing the benefits and promise of an international information program (AGRIS). = Journal of the American Society for Information Science, 1978. nov. p. 283–288.
5. Second Technical Consultation of Agris Participating Centres. Report. FAO–AGRISCC–Roma, 1980.

